

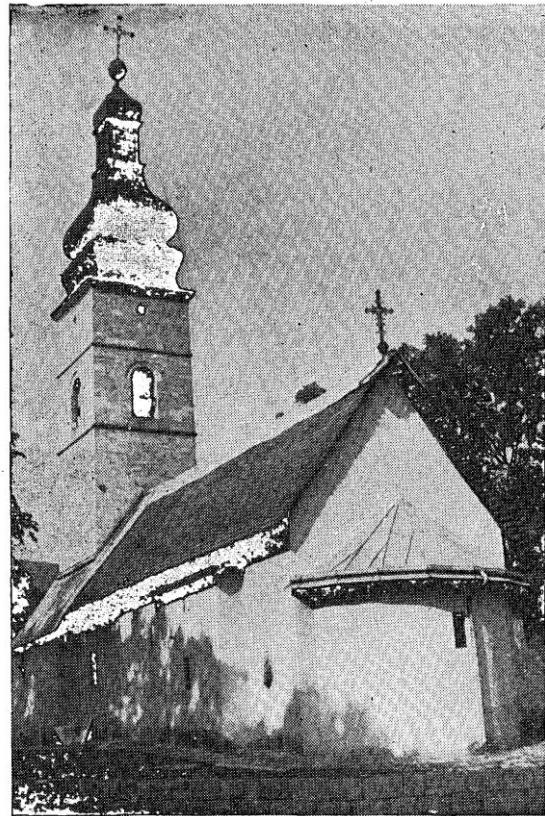
ПРЕДЛОГ ЗА РЕСТАУРАЦИЈУ КРОВА НА МАНАСТИРУ ЈЕЖЕВИЦА КОД ЧАЧКА

(Са предлогом за предлог)

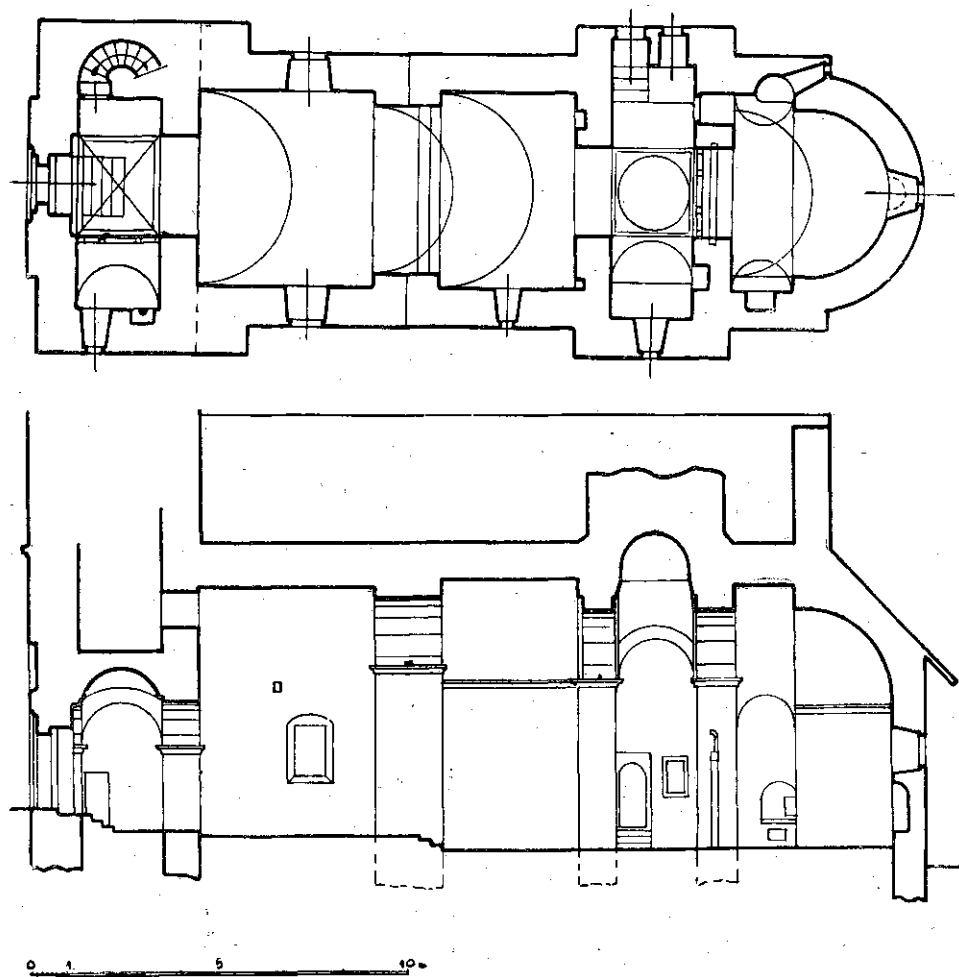
Мала парохијска црква св. Николе манастира Јежевице подигнута је на благој падини једног омањег брежуљка, у подножју Јелице планине. Налази се на 12 км. југоисточно од Чачка, на крају села. По свему судећи, изгледа да је њен првобитни део остао до данас очуван, сем што је на олтарској апсиди и бочним певницама, као и на слемenu крова, стари кровни покривач — првобитно од клиса а данас од шиндре — замењен лимом. Припрата, дозидана на западној страни цркве, датира се у 1846. годину, док је сама црква живописана године 1609.¹ Од камених је квадера, са високим каменим торњем — звоником барокног завршетка. Ова припрата није одвојена од простора цркве, већ је спојена са њим једним високим и широким полукружним луком. Звоник је четвртаст, са високим декоративним завршетком од лима. Кров на првобитном делу цркве данас је стрм и покривеј шиндром. Он се продужује у истом нагибу и преко дозидане припрате, све до звоника. Бочни правоугаони певнички испади имају самосталне кровове, сада покривене лимом, а треба их — као и главни кров — покрити клисом, којим је, као што се зна, првобитно била покривена црква.² Део око новог звоника покривен је лимом, у истој стрмој равни као и кров над старим делом цркве. Олтарска апсида такође је данас покривена лимом, а требало би да буде покривена клисом. Ако се главни кров буде покривао каменим плочама — шкриљцем, па се стога кровни покривач буде морао мењати (а он иначе прокишњава, пошто су шиндране дашчице иструлеле и дотрајале), онда апсида и певнички испади могу да остану покривени лимом, који је добар и има првобитни пад. Исто тако може да остане лим и над делом око звоника, јер има исти пад као и првобитни кров, а и зато што је добро

изведен и здрав, али је боље све покрити шкриљцем.

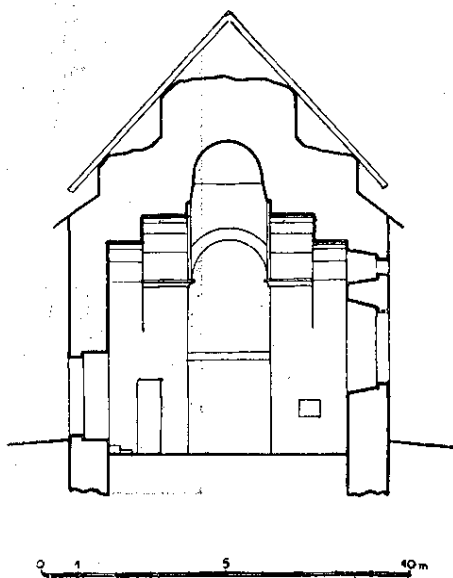
У унутрашњости цркве има фресака, сликаних 1609. године, у главном делу цркве и у апсиди, док су над припратом замалтерисане, а на чеоном зиду северног трансепта, због презиђивања уништене. Иконостас је дрвен, новијег датума, углављен између апсиде и главног дела цркве, у право између стубаца који носе кубе. Штета што је иконостас помакнут напред те заклања фреске на зиду, уместо да је остављен нешто мало у-

Сл. 1. Манастир Јежевица пре рестаурације. —
Fig. 1. Le monastère Jezevica avant la restauration.

Сл. 2. и 3. Манастир Жежевица, основа и подужни пресек. — Fig. 2 et 3. Le monastère Ježevica, plan et coupe longitudinale.

Сл. 4. Манастир Жежевица, поперчни пресек.

Fig. 4. Le monastère Ježevica, coupe transversale.

натраг, на месту где је раније био. Иконе лево и десно од царских двери су врло добре израде, рађене у барокном стилу. Остале су мање богате и лошије израде — примитивније и свакако рађене од другог мајстора, а не од истог од кога су оне две главне.

Из дозидане припрате силази се преко три степена у првобитну цркву, а из

који се види на Валтровићевом цртежу, објављеном у „Српским илустрованим новинама“ из 1881. године,³ али у унутрашњости цркве види се завршетак оног дела над којим је било кубе: оно сада представља плитку полулоптасту калоту, која почива на пандантифима.

Црква има крстобразну основу. Ду га је нешто више од 12 метара и ниска је.

Сл. 5. Манастир Жежевица после рестаурације. — Fig. 5. Le monastère Jezevica après la restauration.

дела над којим се диже звоник силази се у новоизданој припрати помоћу једног степена. У саму цркву, у део испод звоника, силази се преко четири степена.

Одмах при улазу, лево, мале завојне камене степенице воде на звоник, који је четвртастог облика, на три спрата, са поменутиим кровом од лима барокних линија.

Споља је дозидан део грађен од жућкастог, меког камена „сиге“, док се првобитни не види, јер је омалтерисан, али је он грађен од камена званог „тоциљак“, тј. од „љутог“, тврдог камена.

На крову нема више ни трага од првобитног кубета без постамента са округлим тамбуром завршеним полукуглом,

Певнице, правоугаоне основе, испадају за нешто више од 1/2 метра ван равни обимних, подужних зидова. Олтарска апсида је полукружна и споља и изнутра. Мало кубе с ниским тамбуром, које „лежи одмах изнад лукова“, у пресеку подужног и попречног брода, плитко је и слепо, тј. нема прозора, те стога представља врло редак пример наше старе црквене архитектуре, јер (према Валтровићу) „у друге које до сад познате старе српске цркве таква кубета нема“, те отуда „подсећа на неке старе византијске цркве“.⁴

По пробијању једног дела шиндраног крова, испод самога крова и ту над сводовима, а под кровном конструкцијом, про-

учен је ранији изглед крова, нарочито кубета, које је сада новим кровом, врло стрмим, потпуно покривено, те се стога не види споља. По Валтровићевом цртежу, кубе, управо тамбур кубета, треба да се види бар 1 м., а изнад њега још 1/2 метра полуобличаста калота. Утврђено је да је ранији кров био много нижи, те је стога дозвољавао излазак кубета (округао тамбур) ван њега. То се јасно види на кубету под кровом, чије су стране према стрмој равни крова порушене, како не би сметале кровној конструкцији, тј. роговима који носе летве и шиндру на њима. Не може се са сигурношћу тврдити да је кров подигнут онда када је нова припрата са звоником дозидана, јер се на унутрашњој страни звоника виде правилно обрађени квадери, много ниже од нагиба рогова, а испод њих су необрађени квадери. Ако би се кров спустио према тим квадерима онда кубе не би много излазило ван крова (једва 1/2 метра тамбур, а заједно са калотом највише 1 метар), а ако би се кров спустио према преосталом малтеру са стране кубета, који очигледно потврђује докле је оно било под кровом а докле над њим, онда би се на том зиданом калканском платну источне стране звоника видели и квадери који нису правилно обрађени. Стога је закључено да се кров над старом црквом спусти до малтера који је остао на тамбуру кубета и који обележава границу кубета над кровом и под њим, а да се кров над дозиданом новом припратом не спушта никако, како се не би видели квадери на страни звоника, који нису правилно обрађени. Тако би и у кровној конструкцији био издвојен стари део цркве од новоизданог дела са звоником, пошто се то јасно истиче и споља (стари замалтерисан, а нови од камених квадера, чији се редови јасно виде); а та се разлика такође добро примећује и у унутрашњости цркве. Доцније би требало скинути леп (малтер) са старог дела цркве, јер је тај део грађен од камених квадера у правилним слојевима, споља доста глатко обрађеним. Остаје још једно нерешено питање: како изградити и чиме покрити само кубе? По Валтровићевом цртежу изгледа да је оно било пуно и покривено оловом, те би тако требало и сада поступити, али ако се не буде могло наћи олова, покрити га бакром

или шкриљцем, а у сваком случају изградити га у лакој дрвеној конструкцији, тако да се директно преко ње поставе оловне плоче или плоче од бакра, односно шкриљца. Исто тако, држећи се Валтровићевог цртежа, треба на кубету изградити и један мали, полуобличасти профиловани венац од камена, али у оној техници у каквој су грађени и зидови саме цркве.

Као кровни покривач употребити лаке камене плоче, каквима је покривен и обложен и манастир св. Јована — „Стјеник“, нешто више од Жежевице, испод саме Јелице планине.

Решењем по коме се изменом кровног покривача, а са тим у вези и изменом облика крова на старом делу цркве, појавило слепо кубе, које је раније испод крова било заклоњено, дат је том старом делу првобитни изглед, док је новодозидани део остао онакав какав је и био, тј. какав се и данас налази. Тако се на овом манастиру, такорећи под истим кровом, виде сада две грађевине: једна у старом средњовековном стилу, а друга у новом, барокном.*

Иван. М Здравковић

Напомене

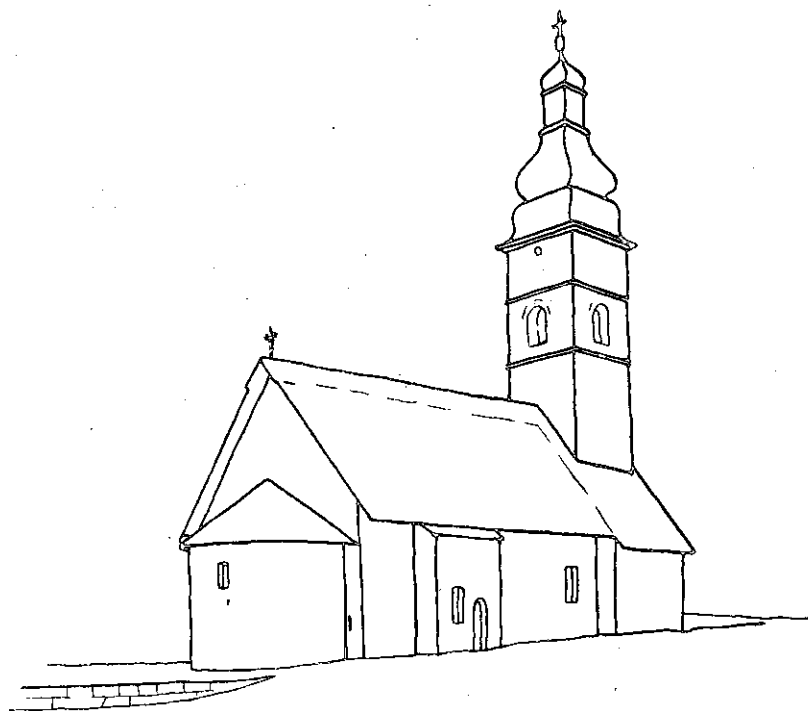
¹ Влад. Р. Петковић, Српски споменици XVI—XVIII века, Жежевица, 186—193 (Старинар, год. VI, 1911); Влад. Р. Петковић, Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа, Београд, 1950, 132; Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи, I, 983.

² Јоаким Вујић, Путешествије по Србији, СКЗ, бр. 66, књ. I, 694—195.

³ М. Валтровић, Старе српске црквене грађевине, Српске илустроване новине, бр. 2, Но-ви Сад, 1881, год. I, 23—27.

⁴ М. Валтровић, Наведени чланак, 23—27.

* У току 1950. и 1951. године извршена је рестаурација манастира и том приликом је спуштен кров над првобитним делом цркве. На тај начин сада над кровом имамо кубе које је и првобитно постојало. Остали део цркве остао је онакав какав је и био. Кров је, као што је било предложено, покривен танким каменим плочама од шкриљца.

Сл. 6. Манастир Јежевица, перспектива. — Fig. 6. Le monastère Ježevica, perspective.

UN PROJET DE RESTAURATION DU TOIT DU MONASTÈRE JEŽEVICA, PRÈS DE CACAK

La petite église paroissiale de St. Nicolas, qui fait partie du monastère Ježevica, se dresse sur la douce pente d'une petite colline, au pied de la montagne Jelica, au bout d'un village situé à 12 km au sud-est de la ville de Čačak. Le narthex, ajouté à l'église du côté de l'ouest, date de 1846. Quant à l'église, construite en blocs de pierre équarrie et surmontée d'un haut clocher de pierre se terminant en style baroque, elle fut ornée de fresques en 1609. Le narthex n'était pas séparé de la nef de l'église, mais relié à elle par un arc en plein cintre, haut et large. Le clocher est carré et se termine par une haute décoration en fer blanc. Aujourd'hui, la partie primitive de l'église a un toit à pente raide et recouvert de bardeaux. Ce toit se prolonge, avec la même pente, sur le narthex ajouté ultérieurement, et cela jusqu'au clocher.

Sur le toit on ne voit même plus la trace de l'ancienne coupole sans socle, dont le tambour rond était surmonté d'une hémisphère, mais à l'intérieur de l'église on peut voir le bout supé-

rieur de la partie qui soutenait la coupole: c'est une calotte hémisphérique peu profonde reposant sur les pendentifs.

Le plan de l'église est cruciforme. L'église, qui mesure un peu plus de 12 m de longueur, est assez basse. Les chœurs rectangulaires font saillie d'un demi-mètre en dehors des murs longitudinaux extérieurs. L'abside de l'autel est en demi-cercle à l'extérieur comme à l'intérieur. La petite coupole au tambour bas, qui »se dresse au-dessus des arcs mêmes«, au point d'intersection de la nef longitudinale et de la nef latérale, est une basse coupole aveugle, sans fenêtres, ce qui présente un cas très rare dans l'ancienne architecture religieuse serbe, car, selon Valtrović, »à notre connaissance, aucune autre église serbe ancienne n'a une telle coupole«, de sorte que »elle semble être une réminiscence de certaines églises byzantines anciennes«.

A l'intérieur de l'église il y a de fresques. On en voit dans la partie principale de l'église et dans l'abside. Les fresques du narthex sont

recouvertes de mortier, et celles du mur frontal du transept nord ont été détruites lors de la reconstruction. L'iconostase est en bois et de date assez récente. Elle se dresse entre l'abside et la partie principale de l'église, enclavée entre les colonnes qui soutiennent la coupole. Les icônes qui se trouvent à gauche et à droite de la porte de l'autel sont de style baroque et de très bonne facture. Les autres sont moins riches et d'une facture assez primitive; elles furent probablement exécutées par un autre peintre, moins ha-

bile que celui à qui nous devons les deux icônes principales.

En 1950 et 1951, on procéda à la restauration du monastère, et à cette occasion on abaissa la toiture au-dessus de la partie principale de l'église, ce qui permit à la coupole de réapparaître au-dessus du toit. Suivant le projet soumis auparavant, le toit fut recouvert de minces plaques d'ardoise. Les autres parties de l'église furent laissées telles quelles.

I. Zdravković